

ՇՆԱԳԼՈՒԻ ՊԱՐԿԱՌՐ

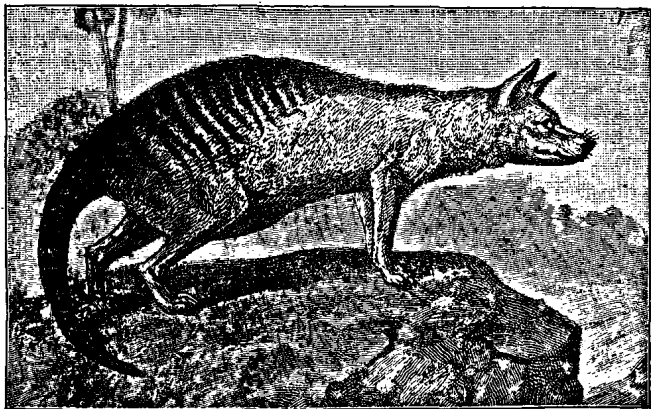
Առաջիկայ պատկերս՝ զոր կը ներկայացընենք մեր ընթերցողաց՝ է այն կենդանիներէն մին, զորս հազիւ երբեք տեսած են եւրոպական նոյն իսկ ամենամեծ քաղաքաց կենդանաբանական պարտէզքն. և ծանօթացաւ ուսումնական աշխարհի՝ այս յետին քանի մի ամաց շրջանին մէջ, երբ տեսնուեցաւ առաջին անգամ ողջ փարիզու աշխարհածանօթ կենդանաբանական պարտիզին մէջ, և զոր ուսումնականք կոչեցին *Thylacine cynocéphale* (Շնագլուխ պարկաւոր) անուամբ. վասնզի իւր ցուկին ձևովն կը նմանի շան, և իւր որովայնին վրայ պարկ մ'ունի, ուր ըստ օրինակի այլոց պարկաւոր կենդանեաց՝ Ագեւագի (*Kangourou*) և Պարկերէի (*Sarigue*), և այլն, կը կրէ իւր ձագերը մինչ մայրական խնամոց դեռ պէտք ունին:

Շնագլուխ պարկաւորն իւր ցեղին մէջ ամենէն աւելի կատաղին և վայրենազոյնն է, և նոյն իսկ երկիւղալի մարդկանց համար. իւր մի միակ բնակավայրն է Աւստրալիոյ վան Ռիէմէն գաւառն, ուր ժամանակաւ այնչափ բազմացած և յանդուգն էին, որ նոյն իսկ հովուաց արթնութեան ժամանակ և աչաց իսկ ներքն՝ կը տասանորդէին հօտերը, ինչպէս կ'ընէին ժամանակաւ գայլերն Անգղիոյ մէջ. Սա կայն այժմ յԱւստրալիա գաղթականութեան, բազմանալովն և շնորհիւ եւրոպական հրազինուց զօրութեան՝ անոր յափշտակիչ և աւերիչ ազդեցութիւնքն կը նուազին, և թողլով դաշտավայրեր և բնակութեանց մերձակայ տեղերը՝ կը քաշուի բարձրագոյն լեռանց գագաթները, ծովու երեսէն 1000 — 1500 մետր բարձր, ուր դրեթէ երկրիս երեսն մշտապատ ձեամբք ծածկուած է:

Ինչպէս կը տեսնուի յայտնապէս ի պատկերի, Շնագլուխ պարկաւորին գլխոյն յօրինուածն նման է շան գլխոյն և աւելի ճիշտ գայլուն՝ իւր կոնաձևութեամբն, ականջաց դրիւքն, ենկայնաձև և ծայրատ ցուկովն. իւր ատամանց կարգաւորութիւնը ահաւոր է, ծասքողականքն բազմաթիւ են, շատամուռն սուր և արօրիքն հատու և իրարմէ անհաւասար մեծութեամբ: Մարմինն երկայն է և կարճաւորունք, տուտն՝ չերտաւոր և աւելի բրդալից քան զմարմինն, և զունու վրն ևս կը տարբերի ի մարմնոյն, որ է մթնագոյն գորշ՝ ունենալով աստ անդ ցիւրեցան դեղին կէտեր, որք որովայնին վրայ երթալով կ'սպիտականան. իսկ կռնակին երկու կողից վրայ կան 14 զուգահեռակն գծեր նման վագերաձիոյն (*zèbre*), որոյ նմանութեան պատճառաւ կոչեցին իտալացիք այս կենդանիս՝ Պարկերէ վագերաձի (*Sariga Zebra*). Իսկ պոչին գոյնը՝ ուր մազերն խիտ, կարճ և կարծր են, վերին երեսն մթնագոյն է, ներքինն՝ աւելի բաց, ծայրն՝ գրեթէ սեւաւ: Գլուխն տժգոյն, աչաց ներքին անկիւններն սեւագոյն, որոց միջակետէն կը ձգի սպիտակ գիծ մը ըստ բաւականի լայն որ կ'եր.

թայ մինչև ցուկին վրայ, որոյ անմիջապէս ծայրը՝ քթին վրայ սև կէտ մը կայ, վերին շրթանց վրայ կատուի ու շան նման ունի երկայն ընչացքներ և քանի մը երկնցած մազեր, որք անկանոն կերպով ցրուած են ծնօտից վրայ. իսկ աչքերն են մեծ, կորիզանման և բրբերն շագանակագոյն:

Ի լրումն նկարագրութեանցս պէտք է աւելցնել, որ իրեն՝ որովայնին վրայ ունեցած պարկն անհամեմատ փոքր է քան զայլ կենդանեաց, և այն ոսկերքն՝ որոց վրայ հաստատուած է պարկն՝ հազիւ նշմարելի են. ուստի պէտք չէ վարմանալ որ առաջին գաղթականք երբ այսլկենդանիս տեսան յԱստրախա՝ զայլ կարծեցին, թող որ հասա-

Շնագորշիկ Պարկառոր

կին բարձրութիւնն իսկ գայլուն հաւասար է. աստի ելան այնչափ զանազան անուանք որ տրուեցան այս կենդանոյս, ինչպէս են գայլ, բորենի, վագերաձի և այլն:

Այժմ շնագորշիկ պարկաւորին գլխաւոր որսերն են ագեւաղ, պարկերէ, և ուրիշ փոքր կենդանիներ. կը բռնէ նմանապէս և զեգիւնէ հանդերձ իւր ողնիքանման փուշերով, որով դժուար է այլ անասնոց նոյն իսկ մարդկանց զայն բռնել. և կը հաւաստի ի նախնի բնակչաց Աստրախոյ, թէ երբ այս կենդանիք դեռ չէին քաշուած լերանց զագաթունքը և կը յաճախէին դաշտավայրերը; կը սնանէին առաւելապէս փոկերու, ձկանց և փափկամորթից դիակներով, որք ծովուն ալեաց բաւումն էին ի ցամաք. կը ձգուէին. Այլ առաջին եւրոպական գաղ-

թականութիւնը որ անդ հաստատուեցաւ, այս կենդանեաց աւելի համեղ և բուժանելի պատառ մը յօրինեց իւր նոր բերած ոչխարաց և արջառոց նախիրներովն և ընտանի հաւուց տեսականերովն. այնպէս որ այս պարկաւորը կրցան իրենց արինազանգ ախորժակը լիապէս յագեցընել, առնելով իրենց օգնութիւն նաև գիշերային լուութիւնը, որով իրենց աւազակութիւնը կրնային աւելի ազատաբար գործել, և մտնելով դիւրութեամբ ոչխարաց փարախին մէջ յափշտակել զկենդանիս և նաև յանդգնել մինչև անգամ մտնել տանց գաւիթներուն մէջ յափշտակելու զհաւս և զվառեակս: Այս ահաւոր թշնամուցն դէմն առնելու համար պահապանը կրկնապատկեցին իրենց արթնութիւնը և զօրութիւնը, մինչև որ կրցան բոլորովին իրենցմէ հեռացընել զասոնք: Եւ այս բանս ի գլուխ տարին առաւելապէս որոգայթ լարելով անոնց, բան թէ շանց ձեռքով. վասնզի թէպէտ և ասոնք չեն համարձակիր ինքիւրենցմէ մարդկանց վրայ յարձկիլ, սակայն շանց վրայ աներկիւղաբար կը խոյանան, կամ զանոնք կը յափշտակեն կը տանին, և կամ վիրաւից և կիսամահ կը թողուն կը հեռանան:

Մինչև ցարդ գեռ ոչ ոք կրցաւ սակաւիկ ինչ ընտանեցընել այս կենդանիս ոչ ի Գաղղիա և ոչ յԱնգղիա: Անոնք որ ծ տարիէ ի վեր կը գտնուին փարիզու կենդանաբանական պարտիզին մէջ, կը թուին հաւամիտած լինել իրենց գերութեան վիճակին և կորանցուցած են իրենց բնիկ վայրագութիւնը, պահելով միայն այս՝ որ օրուան մեծագոյն մասնը կ'անցընեն իրենց օրջին մէջ առանձնութեամբ:

ԱՐՈՒԵՍՏ ՊԱՀԱՅՈՅ ՈՒՏԵԼԵՍՅՈՅ

Գլխաւոր սկզբունքներն, որոց վրայ հիմնեալ են պահպանութեան դրութիւնքն՝ առ հասարակ ամենայն սննդաբար գոյացուքեանց:

Մենդարար գոյացութեան մի սր և է մասն որ դադրած է 'ի կենաց, եթէ ենթարկուի արտաքին ազդեցութեանց՝ կը սկսի իսկոյն տարբաբաշխիլ: Զինքը կազմող պարզ մարմիններն, թթուածին, յրածին, ածխածին և բորակածին, յիւրեաց կը բաժնուին, կը կազմեն բաղկացութիւնք, և առաջին բաղադրութիւնը կը սկսի աստիճանաբար եղծանիլ:

Կ'ըսենք թէ սր և է գոյացութիւն որ դադրած է 'ի կենաց. վասն զի սերմանք, քանի մի պտուղք, և նոյն իսկ կոճղէղք, բնաւ չեն խանգարիր իրենք իրենց ձգուելով. վասն զի իրենց մէջ բովանդա-